

Domsagohistorik

Växjö tingsrätt

Text Elsa Trolle Önerfors

Tings- och rådhusinventeringen 1996 - 2007

Eva Löfgren
Ylva Blank
Henrik Borg
Elsa Trolle-Önerfors
Johanna Roos

Göta Hovrätt – Kronobergs län – Växjö tingsrätt

1680 bildade Allbo, Norrvidinge och Kinnevalds härad en gemensam domsaga under namnet Västra Värends domsaga. Det bestod fram till 1891 då Allbo härad bildade en egen domsaga under samma namn. De två resterande häraderna var även fortsättningsvis förenade i en domsaga, från 1892 kallad Mellersta Värends domsaga. Uppvidinge, Konga och Östra härad bildade även de en domsaga.¹ 1795 bröts dock Östra ut och blev en egen domsaga (Östra härad, se vidare Eksjö tingsrätt). De två andra häraderna fick så småningom namnet Östra Värends domsaga.²

Allbo härad hade till en början sitt tingsställe i Aringsås, som låg mitt i häradet. Förhandlingarna hölls i en tingslada. Tinget flyttades så småningom till Ör efter det att tingsladan i Aringsås förfallit på 1680- och 1690-talen. Vissa vinterting hölls dock fortfarande i Aringsås. I Ör fanns bland annat ett gästgiveri och tingsstugan låg bredvid, eller var en del av, gästgiverigården.³ Mellan åren 1703 och 1730 hölls nästan alla ting i Ör. En nackdel med Ör var emellertid att det låg i utkanten av häradet. Det var en av anledningarna till att tingsplatsen flyttades till Alvesta i början av 1730-talet. Alvesta blev sedan rätts tingsstad för Allbo härad 1732.⁴ Tingshuset hade ursprungligen fungerat som kronomagasin, och var i tämligen dåligt skick. Ett nytt tingshus byggdes och stod klart 1803.⁵ Byggnaden användes i över ett sekel, men i början av 1900-talet var den i tämligen dåligt skick. Ett nytt tingshus uppfördes 1906/07 strax utanför centrum, och invigningen skedde i januari 1908. Förhandlingar hölls här fram till underrättsreformen 1971.⁶

Den äldsta tingsplats för Norrvidinge härad var Stavsåkra. Senare hölls ting i Nykulla och Tolgs Brogård. År 1675 blev dock Tolgs Brogård fast tingsställe. På 1760-talet flyttades förhandlingarna till Ingelstorp, och 1838 blev Tjureda rätts tingsstad. Här fanns ett litet tingshus, i en våning, som användes fram till 1907 då det revs. Ett nytt hus uppfördes på i princip samma plats som det gamla huset. Båda husen var belägna vid ett vägsäl nära kyrkan. Det nya huset användes dock inte i mer än tio år. 1919 blev Norrvidinge härad och Kinnevalds härad sammanslagna till ett enda tingslag, och tingsplatsen flyttades in till Växjö (se nedan).⁷

Kinnevalds härad äldsta tingsplats låg i Ljungsåkra, men häradet höll ting på flera olika platser fram till början av 1800-talet. Det fanns inga särskilda tingshus, utan förhandlingarna hölls på bland annat gästgiverier.⁸ Ett nytt tingshus uppfördes i Jät 1803 eller 1804, och tingsplatsen flyttades dit. Huset låg öster om landsvägen mellan Växjö och Urshult. Kinnevalds härad fick sedan nytt tingsställe i Växjö 1910. En av anledningarna till att man uppförde ett nytt hus i Växjö var att arkivet i det gamla huset inte var tillräckligt skyddat mot eldsvådor. När man ändå skulle bygga om arkivet, som skulle placeras i Växjö, väcktes tanken att även uppföra ett nytt tingshus på samma plats. Tingshuset i Jät var i vilket fall som helst ålderstiget och i behov av reparation. 1919 slogs Kinnevalds och Norrvidinge härad samman till ett tingslag, Värends tingslag, med gemensamt tingsställe i Växjö. Byggnaden vid Norra Esplanaden fungerade fortfarande som tingshus.⁹

1 K.Br. den 29/5 1891 (Lönegren, Axel: "Mellersta Värends domsagas tingshus 1910-1960", Växjö 1966, s. 8).

2 Almquist s. 357. Östra härad utgjorde en egen domsaga fram till 1933.

3 Larsson, Lars J: "På Allbo ting. Rättskipningen i Allbo härad fram till år 1734", s. 27 och 30f. I: "Värendsbygder" 1974.

4 Larsson (1974) s. 30f.

5 Larsson, Lars J: "På Allbo ting II. Rättskipningen i Allbo härad åren 1734-1864", s. 81ff. I: "Värendsbygder" 1977. Tingshuset från 1803 revs 1967.

6 Larsson, Lars J: "På Allbo ting III. Rättskipningen i Allbo härad åren 1865-1970", s. 31ff och 60f. I: "Värendsbygder" 1979.

7 Franzén, Gunnar: "Där lag och rätt skipats i Varend. IV Norrvidinge". I: "Smålandsposten" 1971-02-25; Karlsson, Per David: "En bok om Tjureda", Växjö 1982, s. 56; Lönegren s. 8.

8 Tingsplatserna var bland annat Telestad, Dänningelanda, Vederslöv, Lia Nöbbele, Växjö och Huseby. Se Franzén, Gunnar: "Där lag och rätt skipats i Varend. III Kinnevald". I: "Smålandsposten" 1971-02-18 samt Lönegren s. 8

9 Franzén 1971-02-18; Lönegren s. 7ff; SFS 1918:828.

Uppvidinge härad hade rätten tingsstad i Lenhovda redan på medeltiden. Lenhovda förblev sedan tingsställe fram till tingsrättsreformen. Det äldsta kända tingshuset, troligen uppfört 1623, låg vid landsvägen, nära kyrkan inne i Lenhovda. På 1660-talet var byggnaden förfallet och man uppförde troligen ett nytt tingshus. Ännu ett nytt hus stod klart i slutet av 1770-talet och den första förhandlingen hölls i januari 1780. Under flera sekler låg ett gästgiveri mittemot tingshuset. Gästgiveriet brann emellertid ned 1940.¹⁰

Fram till slutet av 1600-talet fanns Konga härads tingsställe i Ryd i Nöbbele socken. Mellan åren 1696 och 1738 hölls tingsförhandlingar omväxlande i Ingelstad, Sjöbol, Kvarnamåla samt Möckleryd. Ingelstad blev emellertid rätten tingsstad 1738. Tidigare hade ett gammalt kronomagasin fungerat som tingslokal, men byggnaden var ganska förfallen på 1730-talet. När Ingelstad blev tingsplats förband sig emellertid tingshusbyggnadsskyldige att reparera magasinet. I Ingelstad fanns bland annat ett gästgiveri, vilket var praktiskt när det var dags att hålla tingsförhandlingar.¹¹ På 1780-talet (1778?) uppfördes ett nytt tingshus i Ingelstad efter Överintendentsämbetets ritningar. Även Konga härad flyttade till slut in sitt tingsställe till Växjö. Det skedde 1926. Det nya tingshuset hade uppförts 1921/22 och låg i den södra delen av staden.¹²

I Växjö fanns dessutom en rådhusrätt. Växjö hade blivit stad redan på mitten av 1300-talet. Den äldsta rådhusbyggnaden uppfördes troligen 1617 och vid sydöstra hörnet av Stortorget. Huset flyttades ned till Växjösjön 1648 och omvandlades till slakthus. Rådhusrätten fick sedan hålla sina förhandlingar i hyrda lokaler mellan åren 1648 och 1671. Ett nytt rådhus stod klart 1671. Även denna byggnad låg vid Stortorget, i det sydvästra hörnet. Huset eldhärjades 1690, och borgmästaren omkom. Rådhuset reparerades dock och var återuppbyggt 1698. 1815 flyttade rådhusrätten in i ett nybyggt tvåvåningshus i trä. Mellan åren 1843 och 1851 höll man troligen förhandlingar i Sjögrenska skolan vid Kungsgatan. Huset är numera sammanbyggt med Växjö tingsrätt. 1851 bar man tillbaka vid Stortorget. Ett nytt rådhus, som låg mittemot residenset, stod då klart. Byggnaden, som idag inhyser ett hotell, användes av rådhusrätten fram till början av 1970-talet.

Från slutet av 1940-talet hade den offentliga sektorn, och därmed kommunerna, fått allt fler uppgifter: skolan hade byggts ut, socialvården och bostadsbyggandet likaså, för att inte glömma all teknisk service i form av el, avlopp och vatten. I början av 1950-talet genomfördes den så kallade storkommunreformen, och de allra minsta kommunerna försvann. Syftet med reformen var skapa logiska och rationella kommunindelningar. De borgerliga kommunerna skulle vara så pass stora att de kunde erbjuda den service som samhället kunde förvänta sig. Även domsagoindelningen påverkades av kommunförändringarna och rationaliserades.¹³ Ytterligare reformer genomfördes på 1960- och 70-talen, då bland annat det gamla stadsbegreppet försvann. 1965 förstatligades rådhusrätterna. I början av 1970-talet trädde även den nya underrättsreformen i kraft. Häradsrätterna och rådhusrätterna försvann och ersattes av tingsrätter. Tingshusbyggnadsskyldigheten upphörde vid samma tidpunkt. Växjö tingsrätt bildades 1971. Tingsställe och kansli placerades i Växjö.¹⁴ De

10 Franzén, Gunnar: "Där lag och rätt skipats i Varend. I Uppvidinge". I: "Smålandsposten" 1971-02-04; "Tingshuset i Lenhovda" (broschyr utgiven av Stiftelsen Tinget); Westerman, Christina: Småländska gästgivaregårdar och skjutsstationer, Växjö 1983, s. 106ff.

11 Franzén, Gunnar: "Där lag och rätt skipats i Varend. II Konga". I: Smålandsposten 1971-02-11; Vejde, Pehr Gunnar: "Ingelstads tingsställe. Några anteckningar", s. 7-14. i: Östra Torsås hembygdsföreningens årsbok 1952-53. Tingshuset i Ingelstad revs 1950.

12 Franzén 9171-02-11; Vejde s. 14f.

13 Från och med ingången av 1952 omfattade Östra Värends domsaga följande område: Åseda, Nottebäck, Braås, Lenhovda, Älghult, Hälleberga, Ekeberga, Algutsboda, Älmeboda, Ljuders, Linneryds, Hovmantorps, Östra Torsås och Södra Sandsjö landskommuner samt Åseda, Lessebo och Tingsryds köpingar. Mellersta Värends domsaga omfattade Almundsryds, Urshults, Mellersta Kinnevalds, Bergunda, Rottne och Lammhults Landskommuner. Västra Värends domsaga, slutligen inbegrep Moheda, Hjortsberga, Vislanda, Skatelövs, Västra Torsås, Virestads och Stenbrohults landskommuner samt Alvetna och Älmhults köpingar (SFS 1950:446).

14 Domkretsen omfattade, efter ytterligare kommunreformer på 1960- och 1970-talen, följande område: Växjö, Alvesta, Tingsryds, Uppvidinge och Lessebo kommuner.

första åren inhystes tingsrätten i Kinnevalds och Nordvidinges häraders tingshus på Norra Esplanaden. 1977 flyttade man in i det nybyggda tingshuset på Kungsgatan (uppfört 1976-1977).

Ordinarie domare

Lagmän i Växjö tingsrätt

Lennart Wetterling	fullm.	1971–1977
Fredrik Rekke	fullm. 20.1.1977	1977–1985
Anders Palm	fullm. 5.9.1985	1985–1998

Rådmän i Växjö tingsrätt

Börje Smedberg	1971
Olof Bremberg	1971
Ragnar Nilsson	1971-1974
Rolf Hammarström	1971-1983
Age Frennberg	1971-1988
Anders Nordenadler	1972-1973
Jan Ståhl	1975-
Jan-Olof Rehnberg	1976-1981
Kjell Bülund	1982-
Peter Brusewitz	1984-1991
Jan-Åke Jakobsson	1989-
Leif Eriksson	1993-1995

Rådmän vid Vattendomstolen i Växjö

Bengt Magnusson	1972
Ulf af Klintberg	1972
Gunnar Fredriksson	1972-1974
Arne Hennberg	1972-1992
Carl-Olof Håkansson	1975-1994

Allbo härad

Domsagotillhörighet:	1680–1891	Med Norrvidinge och Kinnevalds härad ¹⁵
	1892–1970	Egen domsaga

Tingsplatser:	1680-1732	Ör ¹⁶
	1732-1970	Alvesta

Häradshövdingar:

Johan Michelsson	fullm. 18.12. 1680	1680–1687
Jonas Nyman	datum okänt	1688–1718
Lars Bex	fullm. 13.8.1719	1719–1745†
Carl Christoffer Dahlström	fullm. 19.2.1746	1746–1758†
Johan Fredrik Wesslo	fullm. 4.5.1759	1759–1772†
Jakob Henrik Kugelberg	fullm. 6.5.1772	1772–1804†
Vilhelm Klinteberg (adlad af Klinteberg)	fullm. 29.3.1805	1805–1812

¹⁵ Benämndes från mitten av 1800-talet Västra Värends domsaga. Domsagan bestod då av tre tingslag.

¹⁶ Ting hölls i Ör även före 1680

Andreas Magnus af Klinteberg	fullm. 17.12.1812	1812–1860†
Fredrik Magnus Wahlbom	fullm. 29.12.1860	1860–1871†
Carl Hasselrot	fullm. 16.2.1872	1872–1890†
Carl Fredrik Miles Fleetwood	fullm. 18.12.1891	1892–1903
Carl Thorsten Blix	fullm. 27.5.1904	1904–1924
Gustaf Alfred Casimir Lindwall	fullm. 25.7.1924	1924–1946
Johan Wilhelm Arnold Herrlin	fullm. 25.10.1946	1947–1965
Harald Kastrup	fullm.	1965–1970

Norrvidinge härad

Domsagotillhörighet:	1680–1891	Med Allbo och Kinnevalds härad ¹⁷
	1892–1970	Med Kinnevalds härad

Tingsplatser:	1680-1760	Tolgs Brogård i Tolgs socken
	1760-1838	Ingelstorp i Bergs socken
	1838-1919	Tjureda
	1919-1970	Växjö

Häradshövdingar:

Johan Michelsson	fullm. 18.12. 1680	1680–1687
Jonas Nyman	datum okänt	1688–1718
Lars Bex	fullm. 13.8.1719	1719–1745†
Carl Christoffer Dahlström	fullm. 19.2.1746	1746–1758†
Johan Fredrik Wesslo	fullm. 4.5.1759	1759–1772†
Jakob Henrik Kugelberg	fullm. 6.5.1772	1772–1804†
Vilhelm Klinteberg (adlad af Klinteberg)	fullm. 29.3.1805	1805–1812
Andreas Magnus af Klinteberg	fullm. 17.12.1812	1812–1860†
Fredrik Magnus Wahlbom	fullm. 29.12.1860	1860–1871†
Carl Hasselrot	fullm. 16.2.1872	1872–1890†
Reinhold Mathias Hasselrot	fullm. 18.12.1891	1892–1922
Sven Bellinder	fullm. 28.1.1923	1923–1933
Göran Jakob Theodor Tersmeden	fullm. 12.10.1933	1933–?

Kinnevalds härad

Domsagotillhörighet:	1680–1891	Med Allbo och Norrvidinge härad ¹⁸
	1892–1970	Med Norrvidinge härad

Tingsplatser:	1619-1743	Telestad, Dänningelanda, Jät, Vederlövs sockens kyrkby, Lia nöbbele och Huseby i Skatelövs socken
	1803 el 1804-1910	Jät
	1910–1970	Växjö

Häradshövdingar:

Johan Michelsson	fullm. 18.12. 1680	1680–1687
Jonas Nyman	datum okänt	1688–1718
Lars Bex	fullm. 13.8.1719	1719–1745†
Carl Christoffer Dahlström	fullm. 19.2.1746	1746–1758†
Johan Fredrik Wesslo	fullm. 4.5.1759	1759–1772†

¹⁷ Se fotnot under Allbo härad

¹⁸ Se fotnot under Allbo härad

Jakob Henrik Kugelberg	fullm. 6.5.1772	1772–1804†
Vilhelm Klinteberg (adlad af Klinteberg)	fullm. 29.3.1805	1805–1812
Andreas Magnus af Klinteberg	fullm. 17.12.1812	1812–1860†
Fredrik Magnus Wahlbom	fullm. 29.12.1860	1860–1871†
Carl Hasselrot	fullm. 16.2.1872	1872–1890†
Reinhold Mathias Hasselrot	fullm. 18.12.1891	1892–1922
Sven Bellinder	fullm. 28.1.1923	1923–1933
Göran Jakob Theodor Tersmeden	fullm. 12.10.1933	1933–

Konga härad

Domsagotillhörighet:	1680–1796	Med Östra och Uppvidinge härad
	1796–1970	Med Uppvidinge härad ¹⁹

Tingsplatser:	–slutet av 1600-talet	Ryd
	1696–1738	Ekeryd och Sjöbol (Häradshövding Rudebecks båda gårdar)
	1738–1925	Ingelstad
	1925–1970	Växjö

Häradshövdingar:

Paul Rudebeck d.ä.	fullm. 18.12.1680	1680–1682
Paul Rudbeck d.y.	fullm. 22.6.1682	1682–1706
Gustaf Berghman	fullm. 7.12.1706	1706–1735†
Anders Unge	fullm. 15.10.1735	1735–1747
Per Unge	fullm. 15.5.1747	1747–1776
Johan Rogberg (adlad Bergencreutz)	fullm. 4.12.1776	1776–1829†
Anders Elfving	fullm. 24.7.1830	1830–1862†
Adolf Peter Westman	fullm. 27.1.1863	1863–1885†
Lars Henning August Montelius	fullm. 18.12.1885	1885–1909†
Tor Astley Junius Ahlström	fullm. 3.12.1909	1909–1937
Bertil Zacharias Öhlin	fullm. 28.5.1937	1937–1956
Gunnar Ekedahl	fullm.	1957–1962
Lennart Wetterling	fullm.	1963–1970

Uppvidinge härad

Domsagotillhörighet:	1680–1796	Med Östra och Konga härad
	1796–1970	Med Konga härad ²⁰

Tingsplatser:-	1680–1970	Lenhovda
-----------------------	-----------	----------

Häradshövdingar:

Paul Rudebeck d.ä.	fullm. 18.12.1680	1680–1682
Paul Rudbeck d.y.	fullm. 22.6.1682	1682–1706
Gustaf Berghman	fullm. 7.12.1706	1706–1735†
Anders Unge	fullm. 15.10.1735	1735–1747

19 Domsagan erhöj vid mitten av 1800-talet benämningen Östra värends domsaga. Domsagan bestod då av två tingslag. Från och med 1948 endast ett tingslag.

20 Se fotnot under Konga härad

Per Unge	fullm. 15.5.1747	1747–1776
Johan Rogberg (adlad Bergencreutz)	fullm. 4.12.1776	1776–1829†
Anders Elfving	fullm. 24.7.1830	1830–1862†
Adolf Peter Westman	fullm. 27.1.1863	1863–1885†
Lars Henning August Montelius	fullm. 18.12.1885	1885–1909†
Tor Astley Junius Ahlström	fullm. 3.12.1909	1909–1937
Bertil Zacharias Öhlin	fullm. 28.5.1937	1937–1956
Gunnar Ekedahl	fullm.	1957–1962
Lennart Wetterling	fullm. 1963–1970	

Häradshövdingar**Allbo m. fl härad (sedermera Västra Värends domsaga)**

Johan Michelsson	fullm. 18.12.1680	1680–1687
Jonas Nyman	datum okänt	1688–1718
Lars Bex	fullm. 13.8.1719	1719–1745†
Carl Christoffer Dahlström	fullm. 19.2.1746	1746–1758†
Johan Fredrik Wesslo	fullm. 4.5.1759	1759–1772†
Jakob Henrik Kugelberg	fullm. 6.5.1772	1772–1804†
Vilhelm Klinteberg (adlad af Klinteberg)	fullm. 29.3.1805	1805–1812
Andreas Magnus af Klinteberg	fullm. 17.12.1812	1812–1860†
Fredrik Magnus Wahlbom	fullm. 29.12.1860	1860–1871†
Carl Hasselrot	fullm. 16.2.1872	1872–1890†
Carl Fredrik Miles Fleetwood	fullm. 18.12.1891	1892–1903
Carl Thorsten Blix	fullm. 27.5.1904	1904–1924
Gustaf Alfred Casimir Lindwall)	fullm. 25.7.1924	1924–1946
Johan Wilhelm Arnold Herrlin	fullm. 25.10.1946	1947–1965
Harald Kastrup	fullm.	1965–1970

Mellersta Värends domsaga

Reinhold Mathias Hasselrot	fullm. 18.12.1891	1892–1922
Sven Bellinder	fullm. 28.1.1923	1923–1933
Göran Jakob Theodor Tersmeden	fullm. 12.10.1933	1933–1956
Sven B Jacobsson		1956–1963
Harald Kastrup		1963–1965
Börje Smedberg		1965–1970

Uppvidinge m. fl härad (sedermera Östra Värends domsaga)

Paul Rudebeck d.ä.	fullm. 18.12.1680	1680–1682
Paul Rudbeck d.y.	fullm. 22.6.1682	1682–1706
Gustaf Berghman	fullm. 7.12.1706	1706–1735†
Anders Unge	fullm. 15.10.1735	1735–1747
Per Unge	fullm. 15.5.1747	1747–1776
Johan Rogberg (adlad Bergencreutz)	fullm. 4.12.1776	1776–1829†
Anders Elfving	fullm. 24.7.1830	1830–1862†
Adolf Peter Westman	fullm. 27.1.1863	1863–1885†
Lars Henning August Montelius	fullm. 18.12.1885	1885–1909†
Tor Astley Junius Ahlström	fullm. 3.12.1909	1909–1937
Bertil Zacharias Öhlin	fullm. 28.5.1937	1937–1956
Gunnar Ekedahl	fullm.	1957–1962
Lennart Wetterling	fullm. 1963–1970	

Borgmästare**Växjö stad**

Didrik Guldsmed	1585-1600
Håkan Jönsson	1585-1601
Hans Persson Sadelmakare	1601-(1605)
Nils Svensson	1605-1611
Henrik Saltow	1605-1615, 1623-1625
Hans Bengtsson	1612-1617, 1619-1623, 1625-1629
Marcus Jönsson Ugglå	1615-1617, 1623-1625, 1629-1634, 1636-1641
Fredrik Thomasson	1617-1618
Jon Persson Glasmästare	1617-1618
Erengisk Månsson	1619-1623
Carl Persson	1628-1636, 1637-1638, 1641-1647, 1652-1657
Bengt Månsson	1634-1636, 1638-1641
Sven Nilsson	1636-1637
Erland Nilsson	1641-1651
Johan Michelsson	1647-1657
Måns Persson	1657-1658
Måns Gisesson	1657-1661
Peder Pedersson Skatelöv	1661-1673
Peder Hansson	1673-1684
Hasslebäck Wedige	1684-1690
Peter Bruzell	1691-1712
Anders Unge	1712-1720
Peter Bursell	1720-1734
Anders Unger	1734-1750
Mikael Andreas Cöster	1750-1786
Carl Magnus Munthe	1786-1793
Olof Werlin	1793-1815
Erik Gustaf Holm	1815-1820
P.R. Palm	1820-1846
Berndt Hjort	1846-1869
Axel Mauritz Koræn	1869-1890
Klas Hugo Bergendahl	1891-1920
Hans Axel Theodor Sundberg	1920-1944
C.W. Backman	1944-1945 ²¹
Olof Bergholtz	1946-1970

21 t.f. borgmästare